

Innledning

Grunnlovsjubiléet i 2014 utfordret oss som nasjon! Gjennom forsknings- og formidlingsprosjekter er det åpnet for ny kunnskap om eidsvollsverket og tilblivelsen av Norge som moderne stat. Vi har fått dypere forståelse for vår egen historie og blitt stimulert til refleksjon rundt våre forstillinger om nasjonal identitet.

I denne boka setter vi søkelys på det dramatiske året 1814. Det handler om politisk bakgrunn for riksforsamlingen på Eidsvoll, om utforming av grunnloven og om tilpasning til unionen med Sverige. Vi får innblikk i valgforsamlingene og møter eidsvollsmenn fra Agder. Men vi ser også kritisk på selve nasjonsbegrepet og trekker linjer gjennom nasjonsbyggingsprosessen fram mot vår egen tid. Slik problematiserer vi også vår identitet som nordmenn: Hvordan har historikere bidratt til vår forståelse av «det norske»? Hvordan har skolen formet vår kollektive identitet? Hvordan har 17. mai-feiringen bygd opp under det nasjonale fellesskapet?

Boka har to bolker – den første med fem artikler som belyser ulike tema knyttet til året 1814, den andre med tre artikler som følger de lange linjene i nasjonsbyggingsprosessen.

Samtlige forfattere formidler oppdatert forskning fra sine fagområder. Begivenhetene i 1814 er satt inn i en internasjonal kontekst, tema fra regional historie får inngå i videre nasjonale sammenhenger. Noen kapitler gir sammenfattende status for et bredt og omfattende forskningsfelt, andre kapitler presenterer ny forskning på mer avgrensede områder. Dette avspeiles i en antologi der bidragene får variere både i utforming og omfang.

Dag Michalsen minner oss om hvordan den norske grunnloven ble til i en tid med dramatiske konflikter på den internasjonale arena. Med faglig bakgrunn i retts historie setter han grunnlovsverket inn i en videre forfatningshistorisk sammenheng. Han behandler særlig utviklingen fra vår til

høst 1814 og viser hvordan den norske grunnloven ble til i et komplisert samspill som må forstås i lys av overgripende geopolitiske prosesser.

Øyvind Østerud gir en grunnleggende innføring i begreper knyttet til nasjon og nasjonsbygging. Han skisserer ulike innfallsvinkler til forståelse av hvordan det nasjonale fellesskapet fungerer, hvordan metaforen nasjonsbygging nyttes i ulike fagtradisjoner og hvordan nasjonalisme-begrepet kan knyttes til svært ulike politiske ideologier. De historiske linjene trekkes fra den franske revolusjonen 1789 til norsk utvikling, med vekt på 1800-tallet.

Knut Dørum går inn i den faglige debatten som i kortform benevnes «Friheten i gave». Debatten har bakgrunn i et synspunkt som ble lansert av Sverre Steen, og som seinere er ført videre av Jens Arup Seip og Knut Mykland: Norsk selvstendighet var først og fremst en følge av det internasjonale spillet i 1814. Dørum argumenterer mot denne oppfatningen. Med bakgrunn i nyere forskning om framveksten av norsk offentlighet framhever han nordmenns egeninnsats i kampen for selvstendighet og for en forfatning som brøt med eneveldet.

Berit Eide Johnsen tar fatt i sentrale stridsspørsmål i riksforsamlingen. Gjennom et portrett av eidsvollsmannen Hans Jacob Grøgaard får vi innblikk i hvordan en som tilhørte den tapende part kunne reflektere i spørsmålet om norsk selvstendighet. Som bakgrunn for portrettet får vi et riss av valgordningen i 1814 og av stridende meningsfløyer på Eidsvoll. Vi møter dessuten Grøgaard som prest og aktiv samfunnsborger. Som forfatter av lesebøker for skoleverket har han satt betydelige spor etter seg i vår allmenne kulturhistorie.

Roger Tronstad bidrar på grunnleggende plan med ny kunnskap om prosessene rundt de første politiske valgene i Norge. Han tar utgangspunkt i spørsmålet om hvorfor de to sørligste amtene fikk uforholdsmessig mange representanter på Eidsvoll. Drev egdene med valgfusk? Nitid arbeid med kildemateriale fra ulike arkiver gir grunnlag for at Tronstad her kan tegne et nyansert bilde av hvordan valgene faktisk ble gjennomført.

Når vi i andre del av boka skal følge lange linjer i nasjonsbyggingsprosessen, kunne vi ønsket å åpne for et langt bredere emnespekter enn våre rammer gir rom for. For bare å nevne noe av det som her faller utenfor synsfeltet: Hva med de frivillige organisasjonenes rolle i nasjonsbygging

«nedenfra»? Hva med idrettens betydning? – Men de tre kapitlene vi presenterer i denne bolken, behandler noen av de mest sentrale arenaene for kulturell nasjonsbygging i Norge.

Kjell-Olav Masdalen tar fatt i historiefagets betydning for konstruksjon av norsk identitet. Idéen om nasjonalstaten fikk gjennomslag på 1800-tallet. Men eldre historiske tekster antyder også forestillinger om en form for nasjonal tilhørighet – et fenomen som i faglig terminologi kalles *protonasjonalisme*. I lys av dette begrepet drøfter Masdalen tekster fra norsk og nordisk historieskriving, med vekt på middelalderen og tidlig nytid.

Magnhild Vollan har gjennomført en omfattende undersøkelse av lesebøker i det allmenne skoleverket på 1800- og 1900-tallet. Leseboka har hatt en sentral rolle i opplæring av barn og unge, så de spørsmål som her blir stilt, åpner i vid forstand for refleksjon rundt skolens betydning i nasjonsbyggingsprosessen: Hvordan har leseboka bidratt til å skape, befeste og forsvare et nasjonalt kulturfelleskap? Kapittelet viser hvordan tema- og tekstutvalg manifesterer seg i «lesebok-klassikere», men gir også en dypere forståelse av de markante endringene som kan avleses gjennom perioden

Gunhild Aaby skriver om feiringen av 17. mai fra en sped begynnelse på 1820-tallet til dagens institusjonaliserte massefeiring. Ikke uventet framhever hun at feiringen har tjent som markering av kollektiv identitet, men hun understreker også – i motsetning til utbredt oppfatning – at dagen alltid har hatt et politisk innhold. Videre viser hun hvordan tilsynelatende stabil symbolbruk blir tilpasset til nye kontekster og endrer meningsinnhold over tid.